

UDK: 27-558.3-675
Pregledni rad
Primljeno: svibanj 2012.

Antun ČEČATKA
Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu
Petra Preradovića 17; HR – 31400 Đakovo
antun.cecotka@os.t-com.hr

KRŠTENJE U LIMSKOM DOKUMENTU¹

Sažetak

Kršćanski svijet koji se okupio u Ekumenskom vijeću Crkava zauzeto radi na vidljivom crkvenom jedinstvu. Težeći tom cilju, kršćani se trude međusobno upoznavati se i surađivati te istodobno razrješivati teološke prijepore. Kad se radi o krštenju, onda je dugi ekumenski dijalog pokazao da su teološke razlike čak i tu vidne. Zacijelo, značajan je bio datum i domet kada je 1982. predstavljen temeljni dokument o krštenju, dan u jednom opširnom i raznovrsnom dokumentu: „Baptism, Eucharist, Ministry“, to jest, „Krštenje, euharistija, služba“. I dok se dokument ovdje predstavlja i raščlanjuje, istodobno izranjaju mnoge vrsne biblijske, kristološke, ekleziološke i duhovne danosti o kojima su Crkve bitno suglasne. No tekstem se jednako povlače različita tumačenja i upiti: o zajednici u kojoj se prima krštenje, o grijehu kojega se krštenik oslobađa, o materiji i formi krštenja, o odnosu sakramenata iz reda kršćanske inicijacije, o ulozi osobne i crkvene vjere pri krštenju i slično. O tim i drugim pitanjima što ih nameću različite krsne predaje nastavilo se raspravljati, a nastajat će i novi ekumenski dokumenti. Unatoč svim razlikama, međutim, već i ovaj temeljni dokument toplo preporučuje Crkvama da uzajamno priznaju valjanost krštenja – na što potiče zauzeta pastoralna skrb.

Ključne riječi: *krštenje, ekumenizam, dijalog, razdijeljenost, zajedništvo, uzajamno priznanje krštenja.*

---

¹ U članku se donosi dio onoga što je autor izlagao pod naslovom: „Ekumensko vijeće Crkava i pitanje krštenja za sjedinjenje kršćana“, na Međunarodnom znanstvenom skupu što ga je 6. i 7. ožujka 2009. organizirala Teologija u Rijeci pod naslovom: „Doprinosi i granice ekumenskog vijeća Crkava na putu prema sjedinjenju kršćana - doprinos Katoličke Crkve ekumenizmu“.

Uvod

Razdijeljene i raspršene Crkve i crkvene zajednice,² koje okuplja Ekumensko vijeće Crkava,³ istinski se trude promišljati i djelovati s ciljem da se među kršćanima uspostavi vidljivo crkveno jedinstvo. Crkve su itekako svjesne da se pri tome ne može zaobići, nego naprotiv, da valja temeljito raspraviti ono što ih teološki razlikuje, a čini se da je nedorečeno ili upitno. Tako se veoma rano uvidjelo da je potrebno usuglasiti se i o sakramentu, tajni krštenja. Crkve su razmatrale sakrament krštenja i prije nego su se, tamo sredinom 20. stoljeća, okupile u Ekumenskom vijeću Crkava, da bi od tada godinama marno radile na bitnim dokumentima. U članku se kani predstaviti temeljni ekumenski dokument o krštenju. Taj dokument je u stvari prvi dio jednog opsežnog dokumenta, koji uz to što raspravlja o krštenju, jednako temeljito raspravlja o euharistiji i o službi, što pokazuje i sam naslov: „*Baptism, Eucharist, Ministry*“, skraćeno: BEM, to jest, „*Krštenje, euharistija, služba*“. O toj su materiji Crkve raspravljale pedesetak godina, a kako je dokument konačno redigiran i usvojen u Limi 1982. godine, on je poznat i kao Limski dokument. U članku se ponajprije daje kratki uvid u to kako je dokument nastajao i koji mu je bio usud. Zatim se na hrvatski cjelovito prevodi prvi dio dokumenta, onaj o krštenju.⁴ Potom se izlažu odgovori što su ih na upite o predmetu dale

² Nazivom Crkve i crkvene zajednice II. vatikanski koncil u dekretu *Unitatis redintegratio* o ekumenizmu, kao i drugi katolički dokumenti, označuju kršćane koji nisu u crkvenom jedinstvu s Katoličkom crkvom. Izraz *crkvena zajednica, communitas ecclesialis*, što ga devet puta donosi i novi Zakonik kanonskog prava iz 1983., nije dovoljno izoštren i, na žalost, ima različita značenja. Vidi: Tomo VUKŠIĆ, „Ekumenizam u Zakonicima Katoličke Crkve iz 1917., 1983. i 1990. godine“, Nikola ŠKALABRIN, ur., *Franjo Herman i Kodeks iz 1917. Suum cuique tribuere: Zbornik radova Znanstvenog simpozija s međunarodnim sudjelovanjem prigodom 125. obljetnice rođenja Franje Hermana (1882.) i 90. obljetnice proglašenja prvog Kodeksa kanonskog prava (1917.)*, Biblioteka diacovensia, Studije 13 (Đakovo: Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu, 2008.), 254.

³ O samom nazivu vijeća, vidi, Milan ŠPEHAR, *Ekumensko vijeće Crkava. Skupštine - traženje puteva jedinstva kršćana* (Zagreb: Glas Koncila, 2009.), 9. Na svoju 50. obljetnicu, 1998., Ekumensko vijeće Crkava okupljalo je više od 330 članica, vidi, Peter NEUNER, *Teologia ecumenica. La ricerca dell'unità tra le chiese cristiane*, prev. G. Montaldi, Biblioteca di teologia contemporanea 110 (Brescia: Queriniana, 2000.), 308.

⁴ Izvorni tekst je na engleskom, a ovdje se oslanjam na talijanski prijevod: „*Battesimo, eucaristia, ministero, 'Documento di Lima'*“ (dalje: BEM), Giovanni CERETI – Sever J. VOICU, ur., *Enchiridion oecumenicum, Documenti del dialogo teologico interconfessionale 1, Dialoghi internazionali 1931-1984* (dalje: *Enchiridion oecumenicum 1*), (Bologna: Edizioni Dehoniane 1986.), 1391-1447.

Katolička i Pravoslavna crkva. Na koncu je dan kratak kritički osvrt kako na sadržaj i metodologiju dokumenta, tako i na odgovore što su ih dale mnoge Crkve. Na samom kraju se tek naznačuje kako se na krsnom pitanju i poslije Limskog dokumenta zauzeto radilo.

Kad je riječ o prvom sakramentu u redu kršćanske inicijacije, teološki zbito i skladno zvuči sintagma: kršten - spašen. A sva se raskoš i snaga krštenja razotkriva kad katolička misao na II. vatikanskom koncilu odredi Crkvu ne samo sakramentom spasenja nego i sakramentom jedinstva ljudskoga roda.⁵ Pa ako su kršćani tijekom vremena i uspjeli razderati Kristovu haljinu, ipak nikako nisu mogli, čak da su i htjeli, razvesti njezin krsni šav. Zbog životne krsne uvezanosti, pak, moguće je da odijeljeni kršćani uzajamno priznaju valjanost krštenja. Zašto ekumenski dijalog još nije zadobio toliku jakost da dosegne taj cilj? Je li sasvim kriv dojam da visoke kršćanske hijerarhije ne ulažu dovoljno napora kako bi se kršćanima olakšalo vjernički živjeti kad se nađu u mješovitom braku, u obiteljskoj, rodbinskoj, nacionalnoj dijaspori? Je li tu riječ čak o kršćanskom crkvenom fundamentalizmu? Predstavljajući, ovdje, dokument i ta će pitanja slutiti moguće odgovore, a ujedno će se utvrditi i to da su crkvene predaje s obzirom na krštenje ne samo raznolike, nego da se u nekim slojevima i teološki razlikuju.

1. Nastajanje Limskog dokumenta

Prikladno je napomenuti da se o sakramentu krštenja raspravljalo i prije nego je Ekumensko vijeće Crkava osnovano u Amsterdamu 1948. godine.⁶ Sasvim određeno, tim se pitanjem bavilo osobito povjerenstvo *Vjera i ustroj*,⁷ koje će u Amsterdamu biti uspostavljeno kao zasebno

⁵ Vidi: Dogmatska konstitucija *Lumen gentium* o Crkvi, br. 1 i 48; Pastoralna konstitucija *Gaudium et spes* o Crkvi u suvremenom svijetu, br. 42 i 45.

⁶ *Ekumensko vijeće Crkava* (World Council of Churches) osnovano je na 1. generalnoj skupštini u Amsterdamu 1948. kao bratsko udruženje (fellowship) Crkava koje prihvaćaju Isusa Krista Bogom i Spasiteljem, što će na 3. generalnoj skupštini u New Delhiju 1961. biti prošireno: „Ekumensko vijeće Crkava je bratsko udruženje (fellowship) Crkava koje ispovijedaju Gospodina Isusa Krista kao Boga i Spasitelja prema Pismima i zato se trude skupa ostvariti svoj zajednički poziv na slavu jedinoga Boga, Oca, Sina i Duha Svetoga“. Vidi: u *Enchiridion oecumenicum, Consiglio ecumenico delle Chiese 5, Assemblee generali 1948-1998* (dalje: *Enchiridion oecumenicum 5*), ur. Stefano ROSSO – Emilia TURCO (Bologna: Edizioni Dehoniane, 2001.), 80 (Amsterdam) i 275 (New Delhi).

⁷ Povjerenstvo *Vjera i ustroj* (Faith and Order) bilo je u zamisli ocrtano u Edinburghu 1910., a osnovano je 1920. u Ženevi kao tijelo koje će se baviti doktrinarnim i teološkim pitanjima i tako pomagati Crkvama na putu prema vidljivom crkvenom jedinstvu. Vidi: Ruth ROUSE – Stephen Charles NEILL, ur., *Storia del movimento ecumenico dal 1515 al 1948, II. Dagli inizi dell'Ottocento alla Conferenza di Edimburgo* (Bologna: Società editrice il Mulino Bologna, 1973.), 287-288, 399-403.

povjerenstvo u tajništvu Ekumenskog vijeća Crkava s ciljem da Crkvama osigurava teološku podršku, da Crkve trajno podsjeća na obvezu i da ih potiče raditi na vidljivom jedinstvu Kristove Crkve, što se zasniva na jednoj vjeri, na jednoj euharistijskoj zajednici i na zajedničkom bogoštovlju i životu u Kristu, s ciljem da svijet povjeruje.⁸

Taj visoki cilj moguće je doseći jedino ako se ispuni nužni preduvjet: da se Crkve temeljno slože o krštenju, euharistiji i službi, to jest, o bitnim sastavnicama Crkve i njezina jedinstva. Povjerenstvo Vjera i ustroj bavilo se tim pitanjem već na svojoj prvoj skupštini u Lozani 1927., zatim na raznovrsnim susretima i instancijama, da bi krštenje, kao sasvim izdvojeno pitanje, proučavalo sve od 1970. Višegodišnji rad plodio je tekstom koji je prvi put bio redigiran i predstavljen 1974. na skupštini povjerenstva u Accri, Gana, kao zasebna isprava: „Jedno krštenje, jedna euharistija i jedna uzajamno priznata služba. Tri usuglašene izjave“.⁹ Generalna skupština Ekumenskog vijeća Crkava, održana 1975. u Nairobiju, Kenija, ovlasila je povjerenstvo da taj privremeni tekst pošalje Crkvama da ga prouče i na nj stave svoje primjedbe. Više od stotinu Crkava poslalo je svoje opaske, o čemu će povjerenstvo raspravljati na svojoj skupštini 1978. u Bangaloreu, Indija. Centralni komitet Ekumenskog vijeća Crkava naložio je 1981. u Drezdenu da se Crkvama pošalje pregledani tekst. Različiti prijedlozi što su ih Crkve dale, njih stotinjak, uvršteni su u tekst, koji će u konačnom obliku biti predstavljen i usvojen 1982. na skupštini povjerenstva u Limi, Peru, kao dokument, sada sažetije naslovljen: *Krštenje, euharistija i služba*, takozvani Limski dokument.¹⁰

⁸ Usp.: Pravilnik povjerenstva Vjere i ustroja, vidi, *Enchiridion oecumenicum* 1, 1392.

⁹ *Un solo battesimo, una sola eucaristia e un reciproco riconoscimento dei ministeri. Tre dichiarazioni concordate* (One Baptism, one Eucharist and a Mutually Recognized Ministry. Three agreed statements), vidi, *Enchiridion oecumenicum* 1, 1337-1390.

¹⁰ *Battesimo, eucaristia, ministero*, „Documento di Lima“ (Baptism, Eucharist and Ministry), vidi, *Enchiridion oecumenicum* 1, 1391-1447. U vremenu između tri plenarne skupštine povjerenstva Vjera i ustroj, redakcijski rad je nastavilo *trajno povjerenstvo* sa svojim *radnim odborom* kojemu je predsjedao Max Thurian iz taizéjske zajednice, uvažavajući i prerađujući tekst na temelju prijedloga Crkava, što se brižno razmatralo na posebnom savjetovanju u Crêt-Bérardu 1977. Bila su upriličena i posebna savjetovanja kad se radilo o teškim pitanjima, kao ono u Louisvillieu 1978. o krštenju djece i krštenju vjernika, odraslih. Inače, privremeni su tekst dokumenta pregledali predstavnici Pravoslavnih crkava u Chambesyu 1979. godine. Centralni komitet EVC-a je 1981. u Drezdenu ponovno ovlasililo povjerenstvo VU-a da Crkvama pošalje zadnji put pregledani tekst (limski tekst iz 1982.) tražeći od njih službeni odgovor koji će svjedočiti o ekumenskom prihvaćanju dokumenta. Vidi: *Enchiridion oecumenicum* 1, 1393.

Ako se s obzirom na krštenje usporede isprave iz Accre i Lime, onda se primjećuje da je u prvoj govor jasniji i odlučniji, dok je u drugoj ublažen, više razrađen, podrobnije tumačen, otvoreniji je, predlaže i ostavlja više mogućnosti.

Postaje na kojima je dokument nastajao govore o iznimnom naporu. Naime, u povjerenstvu Vjera i ustroj bile su zastupljene sve vjeroispovjedne predaje, i premda se znatno razlikuju, one se u ispravi teološki usredotočuju i usklađeno govore o trima, za crkveno jedinstvo, bitnim danostima. Ako dokument i ne izlaže, istina, cjelovitu teologiju o krštenju, euharistiji i službi, zacijelo omogućuje da se stare razlike vide u novom svjetlu. Kao takav, bez presedana u ekumenskom pokretu, dokument je s pravom nazvan *limskim čudom* i predstavlja *kairós* u suvremenom ekumenskom gibanju.¹¹

2. Krštenje u Limskom dokumentu: hrvatski prijevod

Zbog temeljnog značenja, a i da bi se lakše slijedilo teološku misao, sadržaj i metodu Limskog dokumenta u vezi s krštenjem, ovdje se na hrvatski prevodi i donosi samo onaj dio dokumenta koji govori o krštenju, tako da se pri tome slijedi nutarnji raspored dokumenta i naslove, dok je obrojčavanje metodološki prilagođeno.¹² Inače, dokument razvrstava sadržaj u četiri poglavlja i 23 broja: ustanova krštenja (1), značenje krštenja (2-7), krštenje i vjera (8-10) te krsna praksa (11-23); pojedino pak *Objašnjenje* koje dolazi u tekstu izvorno je dano u kurzivu i odnosi se na prethodni broj dokumenta.

Ustanova krštenja

1. Kršćansko je krštenje ukorijenjeno u misteriju Isusa iz Nazareta, u Njegovoj smrti i Njegovu uskrsnuću. Ono je pritjelovljenje Kristu, raspetu i uskrsnu Gospodinu; ulaz je u novi savez između Boga i Njegova naroda. Krštenje je Božji dar i podjeljuje se u ime Oca i Sina i Duha Svetoga. Sv. Matej izvještava da je uskrsli Gospodin, šaljući svoje učenike u svijet, naredio im da krste (Mt 28,18-20). Pisma Novog zavjeta, Djela apostolska i spisi otaca svjedoče da je apostolska Crkva od prvih dana posvuda obavljala krštenje. Crkve danas nastavljaju obavljati

¹¹ Vidi: P. NEUNER, *Teologia ecumenica*, 170.

¹² Hrvatski je prijevod vlastit a napravljen je prema talijanskom, kako ga već donosi *Enchiridion oecumenicum 1*, 1398-1408. Kratak sadržaj dokumenta koji se odnosi na krštenje donosi Ratko PERIĆ, *Ekumenske nade i tjeskobe* (Mostar: Crkva na kamenu, 1993.), 51-55.

krštenje kao obred poslušnosti prema Gospodinu, koji izliva svoju milost na svoj narod.

Značenje krštenja

2. Krštenje je znak novoga života po Isusu Kristu. Ono sjedinjuje krštenika s Kristom i s Njegovim narodom. Pisma Novoga zavjeta i liturgija Crkve razvijaju značenje krštenja koristeći različite slike što izražavaju Kristova bogatstva i darove Njegova spasenja. Te slike su koji put povezane sa simboličkim korištenjem vode u Starom zavjetu. Krštenje je sudjelovanje u smrti i uskrsnuću Kristovu (Rim 6,3-5; Kol 2,12); očišćenje od grijeha (1 Kor 6,11); novo rođenje (Iv 3,5); prosvjetljenje Kristom (Ef 5,14); zaodijevanje Kristom (Gal 3,27); obnova djelovanjem Duha (Tit 3,5); iskustvo spasa iz potopnih voda (1 Pt 3,20-21); izlazak iz ropstva (1 Kor 10,1-2) i oslobođenje za novo čovječanstvo u kojem su nadvladane zapreke što dijele na spol, rasu i društveni položaj (Gal 3,27-28; 1 Kor 12,13). Mnoge su slike, ali je stvarnost jedinstvena.

Sudjelovanje u Kristovoj smrti i uskrsnuću

3. Krštenje znači sudjelovanje u životu, smrti i uskrsnuću Isusa Krista. Isus je sišao u Jordan i bio kršten u solidarnosti s grešnicima, da ispuni svaku pravednost (Mt 3,15). To je krštenje dovelo Isusa na put sluga koji trpi, koji se očitovao u mucima, smrti i uskrsnuću (Mk 10,38-40.45). Po krštenju kršćani su uronjeni u osloboditeljsku Kristovu smrt u kojoj njihovi grijesi bivaju pokopani, „stari Adam“ biva raspet s Kristom, a moć grijeha slomljena. Tako krštenici više nisu robovi grijeha, nego su slobodni. Sasvim pridruženi Kristovoj smrti, oni su s Njime ukopani i uskrsavaju ovdje i sada na novi život u snazi uskrsnuća Isusa Krista, nadajući se da će se jednog dana s Njime sjediniti također u uskrsnuću sličnu Njegovomu (Rim 6,3-11; Kol 2,13; 3,1; Ef 2,5-6).

Obraćanje, oprostjenje, očišćenje

4. Krštenje, koje čini da kršćani sudjeluju u Kristovoj smrti i uskrsnuću, uključuje ispovijed grijeha i obraćenje srca. Već je Ivanovo krštenje bilo krštenje obraćenja za oprostjenje grijeha (Mk 1,4). Novi zavjet podcrtava etičke posljedice krštenja prikazujući ga kao pranje tijela čistom vodom, kao čišćenje srca od svakoga grijeha i kao čin opravdanja (Heb 10,22; 1 Pt 3,2; Dj 22,16; 1 Kor 6,11). Tako Krist krštenicima oprašta, čisti ih i

posvećuje; oni primaju novo etičko usmjerenje pod vodstvom Duha Svetoga; to spada na njihovo krsno iskustvo.

Dar Duha Svetoga

5. Duh Sveti djeluje u životu osoba prije, za vrijeme i poslije njihova krštenja. To je onaj isti Duh koji je objavio Isusa kao Sina (Mk 1,10-11) i koji je na Pedeseticu učenicima dao moć i jedinstvo (Dj 2). Bog na pojedine vjernike izlijeva pomazanje i obećanje Duha Svetoga, označuje ih svojim pečatom i stavlja u njihova srca zalag njihove baštine, vlastite Božjim sinovima i kćerima. Duh Sveti u njihovim srcima hrani život vjere sve do konačnog oslobođenja, kada će ući u puni posjed svoje baštine, na hvalu i slavu Božju (2 Kor 1,21-22; Ef 1,13-14).

Pritjelovljenje tijelu Kristovu

6. Ako se slavi u poslušnosti našem Gospodinu, krštenje je znak i biljeg našega zajedničkog učeništva. Po svojem krštenju kršćani su stavljeni u odnos jedinstva s Kristom, sa svakim drugim kršćaninom i s Crkvom svih vremena i svih mjesta. Tako je naše zajedničko krštenje, koje nas u vjeri sjedinjuje s Kristom, temeljni vez jedinstva. Jedan smo samo narod i pozvani smo ispovijedati i služiti samo jednoga Gospodina na svakom mjestu i na cijelom svijetu. Jedinstvo s Kristom što ga zajedno dijelimo zahvaljujući krštenju, ima važne posljedice za kršćansko jedinstvo. „Jedan krst! Jedan Bog i Otac sviju...“ (Ef 4,4-6). Kad je u jednoj, svetoj, katoličkoj i apostolskoj Crkvi ostvareno krsno jedinstvo, tada se može kršćanski autentično svjedočiti o Božjoj ljubavi koja liječi i izmiruje. Zbog toga naše jedinstveno krštenje u Kristu jest poziv Crkvama da nadvladaju svoje podjele i vidljivo očituju svoje zajedništvo.

Objašnjenje

Nesposobnost Crkava da uzajamno priznaju svoje različite krsne prakse kao načine sudjelovanja u jedinstvenom krštenju, i njihovo sadašnje stanje podjela unatoč uzajamnu priznanju krštenja, dramatično očituju činjenicu da je svjedočenje Crkve podijeljeno. To što su Crkve u određenim mjestima i vremenima raspoložene dopustiti da razlike s obzirom na spol, rasu i socijalno stanje dijele Kristovo tijelo, dodatno je stavilo u pitanje vjerodostojnost krsnog jedinstva kršćanske zajednice (Gal 3,27-28) i ozbiljno je dovelo u pitanje njezino svjedočenje. Potreba da se pronade krsno jedinstvo, u središtu je ekumenske zadaće, kao

što je isto tako temeljno da se istinsko bratstvo uprisutni u krilu kršćanske zajednice.

Znak kraljevstva

7. Krštenje svečano otvara stvarnost novog života, darovana već na ovome svijetu. Ono čini da se bude dionicima zajednice Duha Svetoga. Znak je Božjega kraljevstva i života budućega svijeta. Zahvaljujući darovima vjere, nade i ljubavi, krštenje posjeduje unutarnju snagu koja zahvaća cijeli život, koja se proteže na sve narode i anticipira dan u kojemu će svaki jezik ispovjediti da je Isus Krist Gospodin, na slavu Boga Oca.

Krštenje i vjera

8. Krštenje je u isto vrijeme Božji dar i naš odgovor na taj dar. Ono teži rasti prema stanju vlastitu odraslim kršćanima, do visine savršenoga čovjeka u Kristu (Ef 4,13). Sve Crkve priznaju da je vjera nužna kako bi se primilo spasenje, sadržano i očitovano u krštenju. Potrebno je osobno zalaganje da bi se bilo odgovornim članom tijela Kristova.

9. Krštenje je u odnosu ne samo s trenutnim iskustvom nego i s rastom prema Kristu, što traje cijeli život. Krštenici su pozvani biti odsjaj Gospodinove slave, ako su snagom Duha Svetoga preobraženi na Njegovu sliku, iz slave u slavu (2 Kor 3,18). Kršćaninov je život nužno trajna borba, ali i trajan doživljaj milosti. U toj novoj vezi, kršteni žive za Krista, za Njegovu Crkvu i za svijet koji On ljubi, dok u nadi iščekuju očitovanje novoga Božjeg stvorenja i vrijeme kada će Bog biti sve u svima (Rim 8,18-24; 1 Kor 15,22-28.49-57).

10. Rastući u vjerskom životu kao kršćani, kršteni vjernici svjedoče da čovječanstvo može biti preporođeno i oslobođeno. Oni ovdje i sada imaju zajedničku odgovornost da zajedno daju svjedočanstvo o Kristovu evanđelju, o Kristu, osloboditelju svih ljudi. Mjesto toga zajedničkog svjedočenja jest Crkva i svijet. Unutar uzajamnog svjedočenja i služenja, kršćani otkrivaju puno značenje jedinstvenoga krštenja kao Božjeg dara svemu Njegovu narodu. Tako priznaju da krštenje, ako je krštenje u smrt Kristovu, ima etičke posljedice koje ne traže samo vlastito posvećenje, nego jednako tako potiču kršćane da se bore za ostvarenje Božje volje na svim područjima života (Rim 6,9ss; Gal 3,26-28; 1 Pt 2,21 - 4,6).

Krsna praksa

Krštenje vjernika i krštenje djece

11. Ne može se isključiti mogućnost da se krštenje djece obavljalo i u apostolsko doba, ali jasnije zasvjedočeni obrazac krštenja u ispravama Novoga zavjeta jest onaj što se događa na temelju osobne ispovijesti vjere.

Tijekom povijesti, krsna se praksa razvijala prema raznim oblicima. Neke Crkve krste djecu koju predstavljaju roditelji ili skrbnici koji su raspoloženi odgajati ih u kršćanskoj vjeri, u Crkvi i s Crkvom. Druge Crkve prakticiraju isključivo krštenje vjernika, sposobnih ispovjediti osobnu vjeru. Neke od tih Crkava preporučuju da se malu djecu predstavi i blagoslovi tijekom jednog slavlja, koje obično sadržava zahvalu na daru krštenja a i obvezu majke i oca da budu kršćanski roditelji.

Crkve krste vjernike koji, dolazeći iz drugih religija ili iz nevjere, prihvaćaju kršćansku vjeru i sudjeluju u katehetskoj pouci.

12. Krštenje vjernika kao i krštenje djece ima mjesta u Crkvi ako je Crkva zajednica vjere. Kada se krsti osoba koja je u stanju odgovarati za svoje čine, ispovijest osobne vjere činit će sastavni dio krsnog slavlja. Kada se krsti dijete, osobni će se odgovor dati kasnije, tijekom života. U oba slučaja krštenik će morati rasti u razumijevanju vjere. Za one koji bivaju kršteni na temelju svoje vlastite ispovijesti vjere, uvijek postoji trajna potreba da osobni odgovor u vjeri neprekidno raste. U slučaju djece, osobna ispovijest se traži kasnije; kršćanski odgoj teži za tim da se ta ispovijest izgovori. Svako krštenje pušta svoje korijenje u Kristovu vjernost sve do smrti i proglašava tu vjernost. Ono se smješta u okvir života i vjere Crkve te po svjedočenju cijele Crkve stavlja na svjetlo Božju vjernost, temelj svakog vjerskog života. Pri svakom krštenju cijela zajednica ponovno potvrđuje svoju vjeru u Boga i obvezuje se osigurati kršteniku prostor svjedočenja i služenja. Krštenje bi se, dakle, trebalo uvijek slaviti i razvijati u okviru kršćanske zajednice.

Objašnjenje

Kad se upotrebljavaju izrazi „krštenje djece“ i „krštenje vjernika“, treba imati na umu da postoji prava razlika među onima koji krste osobe bilo koje dobi i onih koji krste samo osobe sposobne da same izgovore ispovijed vjere. Proizlazi da je razlika između krštenja djece i krštenja vjernika manja ako se prizna da oba oblika krštenja uključuju Božju inicijativu u Kristu i da

izražavaju odgovor vjere dan među članovima zajednice koja vjeruje.

Običaj krštenja djece podcrtava zajedničarsku vjeru i vjeru koju dijete dijeli sa svojim roditeljima. Dijete je rođeno u jednom podijeljenom svijetu i u njemu sudjeluje. Po krštenju su obećanje i poziv evanđelja dani djetetu u zadatak da ih ostvari. Osobna krštenikova vjera i njegovo vjerno sudjelovanje u životu Crkve, bitni su da bi krštenje donijelo svoje plodove.

Običaj da se krste vjernici podcrtava izričitu ispovijest osobe koja odgovara na Božju milost, unutar i preko zajednice vjere, i koja traži krštenje. Oba oblika krštenja traže jednako odgovoran stav u odnosu na kršćanski odgoj. Ponovno otkriće da je karakter kršćanske formacije trajan može olakšati da se uzajamno prihvate različiti običaji inicijacije.

U nekim Crkvama, koje spajaju tradicije krštenja djece i krštenja vjernika, bilo je moguće za ulazak u Crkvu držati jednako vrijednim kako oblik po kojemu krštenje podijeljeno u djetinjstvu, kasnije slijedi ispovijed vjere, tako i oblik po kojemu krštenje vjernika slijedi predstavljanje i blagoslov što su se dogodili u djetinjstvu. Taj primjer poziva druge Crkve da odluče ne bi li i one mogle priznati jednako vrijedne izbore u svojim međusobnim odnosima i pregovorima o jedinstvu među Crkvama.

13. Kršenje je neponovljiv čin. Treba izbjeći bilo kakav postupak koji bi se mogao protumačiti kao „ponovno krštenje“.

Objašnjenje

Neke Crkve, koje su ustrajavale na osobitom obliku krštenja, ili su imale ozbiljnih problema s obzirom na vjerodostojnost sakramenata i službi u drugim Crkvama, koji put su tražile od onoga koji dolazi iz drugih crkvenih tradicija da se krsti prije nego postane član punog zajedništva. Budući da su došle do šireg razumijevanja i uzajamna prihvaćanja i da ulaze u tješnje odnose svjedočenja i služenja, Crkve se trebaju uzdržati od svakog postupka koji bi mogao staviti u sumnju sakramentalnu cjelovitost drugih Crkava ili umanjiti neponovljivi karakter sakramenta krštenja.

Krštenje - pomazanje - potvrda

14. U Božjem djelu spasenja pashalno je otajstvo smrti i uskrsnuća Kristova nerazdvojivo povezano s duhovskim darom Duha Svetoga. Tako je i sudjelovanje u smrti i uskrsnuću Kristovu nerazdvojivo povezano s primanjem Duha. Krštenje u punom

svojem smislu označava i ostvaruje jednu i drugu stvar.

Kršćani imaju različita mišljenja kad se radi o tome da se znak dara Duha Svetoga pojedinačno utvrdi. Različiti su čini bili označavali dioništvo u daru Duha Svetoga. Za neke to je sam obred vode. Za druge to je mazanje krizmom i/ili polaganje ruku, što mnoge Crkve nazivaju potvrdom. Za druge opet radi se o svim trima radnjama jer smatraju da Duh djeluje preko cijelog obreda. Svi se slažu u tvrdnji da se kršćansko krštenje sastoji u vodi i Duhu Svetome.

Objašnjenje

a) U nekim se predajama točno određuje da, kao što krštenje suobličuje Kristu raspetu, umrlu i uskrsnu, tako kršćani s krizmom primaju dar Duha Pedesetnice od Sina, koji je primio pomazanje.

b) Ako krštenje, kao pritjelovljenje Tijelu Kristovu, po samoj svojoj naravi teži euharistijskom zajedništvu Kristova tijela i krvi, pita se kako to da se jedan naknadni i odijeljeni obred može staviti između krštenja i primanja pričesti. Crkve koje krštavaju djecu, ali im u tom obredu uskraćuju sudjelovati na pričesti, trebale bi se pitati jesu li potpuno vrednovale i prihvatile posljedice krštenja.

c) Krštenje ima potrebu da se neprestano potvrđuje. Najprirodniji oblik potvrđivanja jest euharistijsko slavlje. Obnova krsnih obećanja može biti i u drugim zgodama, kao što je godišnja proslava pashalnog otajstva ili kada se krste druge osobe.

Prema uzajamnom priznanju krštenja

15. Crkve sve više među sobom običavaju uzajamno priznati krštenje kao jedinstveno krštenje u Kristu kad je pripravnik ispovjedio Isusa Krista kao Gospodina, ili kad je, kao što biva u slučaju krštenja djeteta, tu ispovijest obavila Crkva (roditelji, jamci, kumovi, kume i zajednica), a kasnije biva potvrđena osobnom vjerom i zauzetošću. Uzajamno se priznanje krštenja smatra znakom i važnim sredstvom da se izrazi krsno jedinstvo darovano u Kristu. Gdje god je to moguće, Crkve bi trebale na izričit način izraziti uzajamno priznanje svojih krštenja.

16. Oni koji običavaju krstiti vjernike i oni koji krštavaju djecu, da bi nadvladali svoja neslaganja, morali bi ponovno razmotriti neke vidove svojih postupaka. Prvi bi mogli nastojati vidljivije izraziti činjenicu da su djeca stavljena pod zaštitu Božje milosti. Drugi bi se trebali čuvati krsne navike, koja bi bila gotovo bez prosuđivanja, i trebali bi uzeti ozbiljno svoju odgovornost u odgoju krštene djece s obzirom na zrelu zauzetost u Kristu.

Krsno slavlje

17. Krštenje se obavlja vodom, u ime Oca, Sina i Duha Svetoga.

18. U krsnom slavlju simbolična bi se vrijednost vode morala ozbiljno uzeti i ne bi se smjela umanjivati. Čin uranjanja može na vidljiv način izraziti činjenicu da u krštenju kršćanin sudjeluje u smrti, ukopu i uskrsnuću Kristovu.

Objašnjenje

U nekim teološkim predajama upotreba vode, sa svim svojim pozitivnim povezivanjem sa životom i blagoslovom, znači neprekinutost između starog i novog stvorenja, očitujući tako značenje krštenja ne samo za ljudska bića nego također za čitavi svemir. U isto vrijeme, upotreba vode predstavlja čišćenje stvorenja, umiranje svemu što je u svijetu negativno i razorno: oni koji su kršteni u tijelo Kristovo, sudionici su obnovljena postojanja.

19. Kako je već bivalo u prvim stoljećima, dar Duha Svetoga u krštenju može se označiti još i drugim načinima: na primjer, znakom polaganja ruku i pomazanjem ili krizmanjem. Znak samoga križa podsjeća na obećani dar Duha Svetoga, koji je jamstvo i zalog onoga što još treba doći, kad Bog bude potpuno otkupio one koje si je stekao (Ef 1,13-14). Može se pretpostaviti da bi ponovno otkriće tih vrlo izražajnih znakova moglo obogatiti liturgiju.

20. U svakom cjelovitom krsnom bogoslužju morale bi se naći sljedeće sastavnice: navještaj biblijskih ulomaka koji se tiču krštenja; zaziv Duha Svetoga; odreknuće od zla; ispovijest vjere u Krista i u Presveto Trojstvo; uporaba vode; izjava da su krštenici stekli novi identitet kao kćeri i sinovi Božji i da su kao članovi Crkve pozvani da budu svjedoci evanđelja. Neke Crkve smatraju da kršćanska inicijacija nije potpuna bez pečata dara Duha Svetoga i bez sudjelovanja krštenika na svetoj pričesti.

21. U okviru krsne službe dobro je protumačiti smisao krštenja prema Pismu: sudioništvo u Kristovoj smrti i uskrsnuću, obraćenje, oproštenje i očišćenje, dar Duha Svetoga, pritijelovljenje Tijelu Kristovu i znak Kraljevstva.

Objašnjenje

Nedavna rasprava pokazuje da bi trebalo iskazati veću pažnju mogućim nesporazumima što ih pospješuje socijalno-kulturno okruženje u kojemu se krštenje slavi.

a) Običaj da se u nekim dijelovima svijeta kršteniku daje ime

u tijeku krsne liturgije dovelo je do pomutnje između krštenja i posebnih obreda, koji prate davanje imena. Ta je pomutnja osobito neugodna ako, u kulturama gdje prevladavaju nekršćani, krštenici moraju primiti kršćanska imena koja nisu ukorijenjena u njihovoj kulturnoj tradiciji. Kad Crkve pripremaju svoj naputak o krštenju, trebale bi paziti da zadrže naglasak na istinskom kršćanskom značenju krštenja i da izbjegavaju da krštenici budu nepotrebno udaljeni od svoje mjesne kulture zbog nadijevanja tuđih imena. Ime primljeno iz izvorne vlastite kulture ukorjenjuje krštenika u tu kulturu i, istodobno, očituje univerzalnost krštenja, pritelovljenje jednoj, svetoj, katoličkoj i apostolskoj Crkvi, što se prostire u svim narodima zemlje.

b) U nekim većinskim europskim i sjevernoameričkim Crkvama krštenje se djece često obavlja, kako se čini, bez prosudbe. To navodi Crkve koje prakticiraju krštenje vjernika da odbijaju priznati valjanost krštenja djece; s druge strane, sama ta činjenica potiče jedno kritičnije razmišljanje o značenju krštenja među članovima samih tih većinskih Crkava.

c) Neke afričke Crkve obavljaju krštenje Duhom Svetim bez vode, polaganjem ruku, priznavajući ipak krštenje drugih Crkava. Potrebno je proučavati tu praksu i njezin odnos prema krštenju vodom.

22. Krštenje redovito obavlja zaređeni službenik, iako su u nekim okolnostima i drugi ovlašteni krstiti.

23. Budući da je krštenje usko vezano uz zajedničarski život i bogoslužje Crkve, ono bi se po propisu moralo obavljati za vrijeme bogoslužja, na način da bi se članove zajednice moglo podsjetiti na njihovo krštenje i da bi oni mogli izraziti dobrodošlicu u bratsko zajedništvo onima što se krste, kao i to da su i oni obvezni izgrađivati se u kršćanskoj vjeri. Kao što je bio običaj u drevnoj Crkvi, za krsno slavlje su najprikladnije velike svetkovine Vazma, Pedesetnice i Bogojavljenja.¹³

Prvi dio dokumenta u kojem se raspravlja o krštenju, dan ovdje u prijevodu, pokazuje da je pristup pitanju sakramenta krštenja metodološki, teološki i crkveno temeljit. U isto vrijeme, sam tekst nerijetko otkriva da Crkve s obzirom na krštenje različito teološki razmišljaju i na osobit ga način liturgijski obavljaju. Povjerenstvo Vjera i ustroj stavilo je pred Crkve dokument koji naznačuje bogatu, dragocjenu i otvorenu sakramentalnu baštinu, s nakanom da Crkve u njoj prepoznaju same sebe, ali i uzajamno jedna drugu. U tom pravcu

¹³ Vidi: BEM, br. 1-23, *Enchiridion oecumenicum* 1, 1398-1408.

dokument je trebao potaknuti Crkve da uznastoje u bitnome usuglasiti se o krštenju kao temeljnom i jedinstvenom sakramentu.

3. Primjedbe Crkava, i osvrt na BEM

Povjerenstvo Vjera i ustroj predstavilo je Crkvama Limski dokument kao ekumenski kairos. Dokument svjedoči da su razdijeljene Crkve uspjele postići do sada neviđeno teološko slaganje te uspjele izložiti bogatu teološku i crkvenu baštinu s obzirom na krštenje, euharistiju i službu. I kao što su Crkve imale prilike, dapače, bile su zamoljene dati svoje prijedloge dok je dokument nastajao, tako su sada Povjerenstvo i redaktori dokumenta obzirno i pažljivo zamolili Crkve da se osvrnu na dokument i kažu do koje mjere u njemu prepoznaju vjeru Crkve; može li im dokument biti nadahnuće za dijalog s drugim Crkvama; mogu li u njemu otkriti neko usmjerenje za svoj život i bogoslužje, svjedočenje i duhovnost; i na koncu, da predlože ono što bi u teološkom dijalogu moglo pridonijeti da se dođe do zajedničke apostolske vjere.¹⁴

Poziv da odgovore na ta pitanja bio je za Crkve konkretan ekumenski izazov. Pitanja su postavljena kako bi Crkve lakše i uspješnije procijenile i prihvatile dokument. Crkve su zamoljene da u svoje promišljanje i raspru uvedu i uvrste što je moguće više narod Božji i da pri tom uzmu u obzir sve razine crkvenog života. Povjerenstvo moli Crkve da pripreme i daju svoj službeni odgovor na što je moguće višoj razini autoriteta, bilo da je to vijeće, sinod, konferencija, skupština ili neko drugo crkveno tijelo. Da olakša Crkvama i pospješi sam tijekom prihvaćanja, Povjerenstvo želi da Crkve s najvećom mogućom točnošću odgovore na postavljena pitanja. Nakana je bila da se svi dobiveni službeni odgovori potom usporede, da se rezultati objave i da se na jednoj budućoj svjetskoj skupštini Vjere i ustroja sagledaju i raščlane

---

¹⁴ Evo kako doslovno glase pitanja na koja su Crkve trebale odgovoriti: „- Dokle vaša Crkva može prepoznati u ovom tekstu vjeru Crkve kroz stoljeća? - Koje zaključke može vaša Crkva izvući iz ovoga teksta za svoje odnose i dijaloge s drugim Crkvama, osobito s Crkvama koje također priznaju ovaj tekst kao izraz apostolske vjere? - Koje upute može vaša Crkva prihvatiti iz ovoga teksta za svoje bogoslužje, za svoj život i svjedočenje na području (kršćanske) izobrazbe, etike i duhovnosti? - Koje savjete može vaša Crkva dati za nastavak rada *Vjere i ustroja* s obzirom na odnos između materijala ovoga teksta o krštenju, euharistiji i službi te njegova istraživačkog projekta na duge staze ‘Prema zajedničkom izrazu apostolske vjere danas’?“. Vidi: *Enchiridion oecumenicum 1*, 1397.; usp.: R. PERIĆ, *Ekumenske nade i tjeskobe*, 51.

ekumenske posljedice koje za Crkve iz toga proizlaze.¹⁵

3.1. *Odgovor Katoličke crkve*

Katolička crkva, istina, nije članica Ekumenskog vijeća Crkava, ali je od 1968. članica i sudjeluje u radu povjerenstva Vjera i ustroj,¹⁶ pa se očekivalo da i ona odgovori na postavljena pitanja u vezi s BEM-om. No, odgovor nije stigao u, za sve Crkve, naznačenom roku, to jest, do 31. prosinca 1984. Ako se očekivalo da zajednice upoznaju i kritički se osvrnu na dokument, a to se nastojalo i događalo u mnogim Crkvama, taj je rok bio prekratak.¹⁷ Zato je rok pomaknut na 1986. godinu. Zacijelo, Katolička je crkva, kao što je i bilo predloženo, željela dati iscrpan odgovor. Dokument je bio prosljeđen biskupskim konferencijama i relevantnim katoličkim učilištima po svijetu. Nakon što su osvrtni pristigli, Papinsko vijeće za jedinstvo kršćana sročilo je u suradnji s Kongregacijom za nauk vjere odgovor na četrdesetak stranica i otposlalo ga 21. srpnja 1987. Do tada je na Limski dokument odgovorilo 185 Crkava i crkvenih zajednica, preko 100 raznih skupina i pojedinaca, a Max Thurian je 143 službena odgovora izdao u šest svezaka u Ženevi od 1986. do 1988. godine. Opširniji odgovor od Katoličke crkve poslala je, na pedesetak stranica, jedino generalna sinoda Anglikanske crkve, prepoznavajući u dokumentu „vjeru Crkve kroz vjekove“.¹⁸

Iako je dokument donesen kao izjava o dosegnutom slaganju među Crkvama, to jest predstavlja tek jedan stupanj na putu prema punom jedinstvu, on je zadobio veliku važnost. Tako će katolički teolog, suradnik u Limi, Walter Kasper, primijetiti kako izjava predstavlja temeljni sporazum i široko slaganje o svim još otvorenim pitanjima, čemu se prije nitko nije ni usudio nadati. Taj, prvi put jasno i javno oblikovan temeljni sporazum, predstavlja ekumenski događaj prvoga reda. Izjava nije rezultat do kojega se došlo pogađajući se manje više uspješno o zajedničkom minimumu, nego je to suglasje proizišlo iz temelja i korijena tako da se na njemu može i dalje graditi.¹⁹

¹⁵ Usp, *Enchiridion oecumenicum* 1, 1396-1397.; R. PERIĆ, *Ekumenske nade i tjeskobe*, 50-51.

¹⁶ Vidi: P. NEUNER, *Teologia ecumenica*, 170.

¹⁷ Usp.: P. NEUNER, *Teologia ecumenica*, 173. Dok su se 1990. službeno analizirali odgovori i stavovi Crkava, utvrđeno je da je bilo tiskano oko 400.000 primjeraka teksta i njegovih prijevoda, a osim toga još 150.000 primjeraka s didaktičkim napucima i radnim materijalima.

¹⁸ Vidi: R. PERIĆ, *Ekumenske nade i tjeskobe*, 55 i 57.

¹⁹ Usp.: P. NEUNER, *Teologia ecumenica*, 171.

U uvodu i među općim primjedbama katolički odgovor utvrđuje da je BEM temeljno u skladu sa zahtjevima što ih navodi dekret II. vatikanskog koncila o ekumenizmu *Unitatis redintegratio*. Katolička crkva sebe vidi djelatnim sudionikom u svekolikom nastojanju oko vidljiva jedinstva i prosuđuje da će doći do vidnog ekumenskog napretka ako Crkve i crkvene zajednice odgovore na postavljena pitanja. Utvrđuje se da dokument, inače, donosi mnoga teološka mjesta što ih kršćani mogu zajednički potvrditi i na njima graditi, težeći za suglasjem u bitnome.

U odgovoru se zatim nižu točke koje u dokumentu valja doraditi. Kao prvo opaža se da dokumentu nedostaje jasan pojam sakramenta i sakramentalnosti. Upravo se zbog toga i ne iznose razlozi koji bi obrazložili zašto je krštenje neponovljiv čin, niti se uopće pokušava tumačiti je li krštenje nužno za spasenje. Drugo, dokument treba doraditi u onom dijelu gdje dovoljno ne razlikuje apostolsku predaju koja obvezuje, jer proizlazi iz objave, od raznih drugih predaja koje su se razvijale u mjesnim Crkvama, kao što su: krštenje bez vode, euharistija bez vina i kruha, ređenje žena.

Kad se pak radi o samom krštenju, onda se općenito ocjenjuje da je tekst pretežito utemeljen na novozavjetnom nauku o krštenju i da odgovara onomu što Crkva vjeruje o krštenju, a zastupa II. vatikanski koncil i liturgija inicijacije koju je proglasio papa Pavao VI.²⁰

Nadalje, drži se opravdanim ono što dokument ističe kao osobito značajno, a to je, prvo, da se priznaje kako je krštenje dar i djelo trojedinoga Boga; drugo, da je krštenje sastavni dio nacrtu što ga je Bog zamislio s nakanom da sve okupi u svojem kraljevstvu, i to po Crkvi u kojoj se nastavlja Kristovo poslanje u Duhu, i treće, da je krštenje sakramentalna stvarnost.²¹

Među posebnim pak primjedbama katolički odgovor ponajprije ukazuje na to kako dokument dobro prikazuje ustanovu krštenja, zasnovanog u smrti i uskrsnuću Kristovu. S druge strane, tvrdi se da je značenje krštenja nedostatno objašnjeno s obzirom na jedinstvo kršćana, u smislu da pravo krštenje može biti podijeljeno u odijeljenim crkvenim zajednicama i da baš ono čini temeljnu vezu zajedništva, daleko dublju od bilo čega drugoga što kršćane razdvaja.

²⁰ Papa je proglasio novi obrednik kršćanske inicijacije apostolskom konstitucijom *Divinae consortium naturae*, u: AAS 63,9 (1971.), 657-664. Usp.: Rimski obrednik obnovljen prema odluci Svetog ekumenskog sabora II. vatikanskog a proglašen vlašću pape Pavla VI., *Red pristupa odraslih u kršćanstvo*, Prethodne napomene br. 2 (Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1974.), 7.

²¹ R. PERIĆ, *Ekumenske nade i tjeskobe*, 58-59.

Uz br. 4 primjećuje se da je tu nedostatno istaknuta veza između nužnosti krštenja i općega spasenja, to više što se ne spominje istočni grijeh, a ne stavlja se u pitanje ni jesu li, i zašto su, svi ljudi grešnici u smislu nauka o praiskonskom grijehu. A kako je istočni grijeh utemeljen u Svetom pismu, zatim, naglašen u patristici i izrazito povezan s praksom krštenja, valjalo bi nauka o prvotnom grijehu, imenom i sadržajem, uvrstiti tamo gdje se raspravlja o značenju i učincima krštenja.

Istina, dokument u br. 6 govori o znaku i biljegu krštenja, no to ne čini dostatno jasno. Nije razvidno govori li dokument o patrističkom razdoblju kada je slika biljega/pečata zasigurno bila vrlo razvijena i nalazila se u liturgijskoj praksi biljegovanja i mazanja onih koji se krste u obliku križa; to je bilo važno za refleksiju Crkve o sakramentalnosti krštenja osobito u latinskoj predaji; to je dovelo i do tumačenja da krštenje nije ponovljivo i da pritjelovljuje Crkvi. Sve te danosti upućuju na to da bi valjalo produbiti teologiju biljega/pečata.

Kad je riječ o odnosu krštenja i vjere u br. 8, 9 i 10, onda se opaža kako je u Limskom dokumentu milost krštenja izvrsno prikazana u odnosu na Boga, ali ne i u smislu ekleziološke dimenzije krsne milosti - što se osobito uočava kad dokument govori o krštenju djece.

Katolička se Crkva ne slaže s dokumentom s obzirom na to kako u br. 11 i 12 govori o krštenju vjernika i krštenju djece. Jer, i djeca kad se krste postaju članovi vjerničke zajednice. Prema tome bilo bi bolje govoriti o krštenju djece i odraslih. Polazi se od uvjerenja da je krštenje dar Božji. Djeca su također pod iskonskim grijehom, a po krštenju sudjeluju u Kristovoj milosti. Možda oni koji ne krste djecu imaju dojam da se djeca krste bez dovoljna prosuđivanja tako da čin krštenja ispada kao neki magični ili automatski čin. No tvrdi se da u katolika postoje propisi o tome da se roditelje ima pripremiti za krštenje djece, a i naglašeno je da su roditelji odgovorni odgajati djecu u vjeri kako bi postali kadri osobno i zrelo vjerovati Kristu.

Međutim, Katolička se crkva slaže s time da se naglasi vez krštenja i krizme, kako to čini br. 14, ali ističe „da pojava različitog sakramentalnog obreda nazvana krizmom ili potvrdom jest normativan razvoj u vjeri Crkve“. Iako se dar Duha Svetoga daje već u krštenju, ipak neki vidovi duhovskog dara bit će izričito označeni u liturgiji kršćanske inicijacije mazanjem uljem i molitvom s polaganjem ruku, a to su: opunomoćenje biti svjedokom, ustrajnost u kušnjama i javno očitovanje pripadnosti Crkvi. To je razlog zašto Katolička crkva vjeruje da je potvrda različit sakrament od krštenja i da se u njoj daje poseban i jedinstven dar Duha Svetoga.

Što se tiče krsnog obreda, Katolička crkva drži da je voda bitan element za krštenje. Ocjenjuje se čudnim kako se u objašnjenju uz br. 19-21 uzima dokazanom očiglednost suda da se „u multitudinističkim europskim i sjeveroameričkim Crkvama krštenje djece često prakticira na prividno neprosudben način“.²²

3.2. *Odgovor Pravoslavne crkve*

Budući da su pravoslavne Crkve brojne i samostojne, razumljivo je da su i njihovi odgovori i primjedbe u vezi s BEM-om različiti i da su neposredniji, premda su u bitnim i teološkim sadržajima slični onim katolika. Osim što su pojedine Crkve zasebno slale odgovore, predstavnici pravoslavnih Crkava dali su jedan zajednički odgovor na Međupravoslavnom simpoziju u Brooklinu 1985. godine. U vezi s krštenjem na skupu je rečeno da u dokumentu u br. 6 treba razjasniti odnos između crkvenog i krsnog jedinstva; u br. 5 podrobnije objasniti ulogu Duha Svetoga u krštenju te u br. 14 odnos između krštenja i krizme/potvrde, čime se vjernici pritjelovljuju Tijelu Kristovu. Nadalje, predlaže se da se u krsnom obredu u br. 20 razjasni uloga egzorcizma i odreknuća od Zloga te da se jasno rastumače izrazi kao što su: *znak, sakramentalni znak, simbol, celebrant* (uz br. 22), *etički život* i još neki drugi stručni izrazi koji dolaze u dokumentu.²³

Kad je riječ o odgovorima što su ih zasebno dale pojedine pravoslavne Crkve, onda Ekumenski, carigradski, patrijarhat ocjenjuje da dokument kao takav ne izražava jedinstvo i zajedništvo vjere i predaje koje resi jednu, svetu, katoličku i apostolsku crkvu, isto tako, ni vjerske simbole, ni koncile i oce s kojima se pravoslavna Crkva poistovjećuje. Istina, iako dokument sadržava mnoge pozitivne elemente, utvrđuje se da mu nedostaje čvrsta ekleziološka potka, pa zato on za pravoslavne ne može predstavljati ni vjeronaučni priručnik, ni bogoslužni obrednik. Jednako je tako naglašeno da BEM po sebi ne omogućuje ni interkomuniju, pa čak ni euharistijsko gostoprimstvo. Na kraju će se primijetiti da ni recepcija dokumenta, koliko god bila poželjna i preporučena, ne uključuje ni to da se ekleziološki i praktično priznaju sakramenti inicijacije drugim, još uvijek odijeljenim Crkvama.

Ruska će pravoslavna crkva opaziti da je u br. 1 premalo reći da je krštenje ukorijenjeno u Isusovu životu i djelu, a da se istodobno ne istakne Njegovo božanstvo i spasiteljska uloga. Isto tako, kolikogod se ne dovodi u pitanje činjenica da se Isus solidarizirao s grešnicima, ističe se,

²² Vidi: R. PERIĆ, *Ekumenske nade i tjeskobe*, 59-61.

²³ Vidi: R. PERIĆ, *Ekumenske nade i tjeskobe*, 55.

da zbog veće točnosti treba u br. 3 jasno i određeno istaknuti kako je Isus na se uzeo grijeh svijeta.

Rumunjska pravoslavna crkva traži da se u br. 4, a u vezi sa spasenjem, jasno izloži kako se po krštenju događa oslobođenje od grijeha, onog iskonskog i svakoga drugog grijeha, zatim da se jasno obrazloži sakramentalni značaj krštenja i krizme, kao i uzajamni odnos među sakramentima inicijacije. A kako pitanje krštenja djece, o čemu govore br. 11 i 12 drži važnim, ona također traži da se prouči u kojoj je mjeri krštenje djece bilo stalna praksa u prvoj i apostolskoj Crkvi.

Bugarska pravoslavna crkva ističe da je u samom obredu nemoguće promijeniti bezličnu sakramentalnu formulu: *Neka se krsti* jer ona označuje da je sam Bog onaj koji podjeljuje sakrament krštenja, što se ne vidi u formuli: *Ja te krstim*. Jednako se tako ističe razlika i u stručnom nazivlju: *misterij*, a ne *sakrament*. Nipošto pak nije prihvatljivo krštenje koje se podjeljuje samo polaganjem ruku, što običavaju činiti neke afričke Crkve.

Podosta negativan stav prema Limskom dokumentu zauzela je Grčka pravoslavna crkva, ocjenjujući da je povjerenstvo Vjera i ustroj ustvari prekoračilo mjerodavnosti s obzirom na konstitucije Ekumenskog vijeća Crkava. Kad se pak radi o tome da se odgovori na postavljena pitanja u vezi s dokumentom, teološki će odbor te Crkve ocijeniti da je bilo kakav crkveni odgovor, služben ili neslužben, ne samo bezvrijedan nego i štetan.

Ukazujući zacijelo na kanonsku stegu, Aleksandrijski patrijarhat ocjenjuje da bi se o stavu cijele Pravoslavne crkve s obzirom na sadržaje u BEM-u moglo odlučivati jedino na svepravoslavnom saboru, no utvrđuje se da za takav skup vrijeme još nije sazrelo, a niti dokument predlaže da bi se postupalo na takav način.²⁴

3.3. Osvrt na Limski dokument i odgovore Crkava

Na izradi Limskog dokumenta sudjelovalo je oko 300 Crkava, što izravno što preko predstavnika koji su bili zajednički za istu vjeroispovijest. Ekumensko vijeće Crkava imalo je 1982. godine 307 članica, a 1991. broji 320 članica. Od njih se veći broj potrudio dati odgovor na upit o dokumentu tako da je do plenarne skupštine Vjere i ustroja u Santiago de Compostelu 1993. pristiglo 200 službenih osvrta.²⁵

²⁴ Za ovdje navedene odgovore što su ih dale pravoslavne Crkve, vidi, R. PERIĆ, *Ekumenske nade i tjeskobe*, 55-57.

²⁵ Vidi: P. NEUNER, *Teologia ecumenica*, 170 i 174, bilj. 308; R. PERIĆ, *Ekumenske nade i tjeskobe*, 50 (307 članica); Jos E. VERCRUYSSSE, *Introduzione alla teologia ecumenica* (Casale Monferrato: Piemme, 1992.), 59 (320 članica).

Ako se sagleda Linski dokument o krštenju, euharistiji i o službi, onda prema P. Neuneru, čiju se prosudbu ovdje slijedi, prvo pada u oči činjenica da teološko promišljanje posvećuje pozornost klasičnim pitanjima kontroverzističke teologije. Nakon što je kroz određeno vrijeme predmet osobite brige u Ekumenskom vijeću Crkava bila odgovornost za svijet i promicanje društva kao takva, sada su se ponovno u središtu zanimanja našle one teme koje su svojedobno razdirale crkveno jedinstvo i utirale put raskolu. Ponovno se ozbiljno pristupilo pitanjima kontroverzističke teologije. Dakako, tijekom dijaloga među Crkvama nije izostala kritička prosudba. Ona se uvijek odnosila na metodu, bilo da se pitanje postavljalo i ocrtavalo u perspektivi sekularnog ekumenizma, bilo da se isticala nada kako će se crkveno sjedinjenje postići samo zajedničkim radom, bilo da se u ekumenskom diskursu smatralo zastarjelim raspravljati tradicionalna pitanja kao takva.

Prema metodologiji primijenjenoj u Linskom dokumentu, kontroverzne se točke rješavalo tako da ih se povezivalo s praksom prve Crkve, njezinim uređenjem i njezinim doktrinarnim odlukama. Protivno polemičkom načelu *sola scriptura* ili općoj kritici *protokatolištva* što je prevladavalo u nekim protestantskim Crkvama, Linski se dokument poziva na nauku i praksu prve Crkve i drži normativnim odluke što ih je donijela prva Crkva. Takav je pristup očito plod utjecaja pravoslavne predaje, vrlo zastupljene u dokumentu. Prema pravoslavcima, crkveno jedinstvo moguće je uspostaviti jedino na temeljima prve Crkve i povjerenstvo Vjera i ustroj je tu neporecivu pretpostavku prihvatilo i ugradilo u dokument. Razumljivo je da je pravoslavcima i anglikanskim Crkvama te Katoličkoj crkvi bilo lakše složiti se s tim temeljnim usmjerenjem, kao i s posljedicama što otuda proizlaze, nego što je to bilo Crkvama reformacije i slobodnim Crkvama, koje dovode u pitanje osobito one tvrdnje koje se odnose na crkvenu službu.

Linski dokument je za mnoge Crkve bio prigoda da se prvi put izjasne o jednom ekumenskom dokumentu, da se sučele s njegovim sadržajem, s njim usporede svoju crkvenost i u njegovu svjetlu iščitaju vlastite temeljne ekleziološke postavke. Dokument je djelovao katalizatorski, osobito za Crkve koje do tada gotovo nikako nije zanimala ekleziološka problematika. Zato je sam dokument i njegovo prihvaćanje od strane Crkava događaj od uistinu velike važnosti. S druge strane, ne sumnjajući u dobru volju, Crkve su u odlučnim pitanjima ipak zauzimale stav koji se temelji na vlastitoj praksi i tradicionalnom nauku. Zato su Crkve u svojim osvrtima na dokument uporno zahtijevale da se određena pitanja bitno točnije odrede. Sami zahtjevi, već kako su

dolazili iz različitih Crkava, nerijetko su si protuslovlili s obzirom na isti sadržaj. Događalo se i to da Crkve gotovo nikako nisu ispitivale vlastitu praksu i vlastitu doktrinu u svjetlu rezultata postignutih u Limskom dokumentu. Crkve se nisu usredotočile toliko na to da traže i iznesu razloge koji bi sukladno obrazlagali crkveno jedinstvo, nego su radije tražile da se tekstovi u dokumentu ponovno prerade i izoštre.

Iz dokumenta Crkve nisu izvodile službene zaključke. No time što je potakla Crkve da marno teološki promišljaju i nadvladavaju kontroverzije koje su prouzročile raskol, dokument je uvelike pomogao da se one međusobno otvore i približe. Zato se može zaključiti da Limski dokument uistinu predstavlja vrhunac ekumenskog rada. Međutim, s druge strane dokument nedvojbeno pokazuje da je završilo vrijeme označeno ekumenizmom konsensusa i konvergencije, i to zbog toga što mu je, očito je, ne može se prikriti, nedostajalo teološke oštine i snage da proizvede značajnije ekleziološke učinke. Istina je da se do sada nije napravila znanstvena raščlamba odgovora što su ih Crkve dale na Limski dokument. Službeno prihvaćanje, inače sporo, a osobito ono izostalo, pokazalo je da uspostaviti konsenzus, čak ako je i učinkovit, očito nije dovoljan motiv i razlog da bi se Crkve sjedinile.²⁶

Zaključak

Sve ono što se događalo nakon što je Limski dokument predstavljen i dostavljen Crkvama da na nj dadnu svoje opaske i prijedloge, govori o tome da je pitanje o krštenju, uz ono o euharistiji i službi, od prve važnosti u ekumenskom teološkom dijalogu. Tako će se središnji odbor Vjere i ustroja sastati 1989. godine u Budimpešti i pregledati pristigle odgovore, primjedbe i prijedloge Crkava te usvojiti izjavu: *BEM - trajan poziv na jedinstvo*.

Već kako se pristigli materijal iščitavao, pojavljivala su se razna pitanja koja su bila svrstana u tri skupine. To su pitanja koja se odnose, prvo, na crkveni i vjerski život u odnosu prema Svetom pismu i Predaji, zatim, na sakrament i sakramentalnost te na koncu, na ekleziologiju, to jest, na narav i poslanje Crkve. Na tim je pitanjima trebalo još poraditi i produbiti ih. Ujedno je odlučeno da se pripremi jedan konačan izvještaj za generalnu skupštinu Ekumenskog vijeća Crkava što će se održati u Canberri 1991. godine.²⁷

Povjerenstvo Vjera i ustroj predstavilo je na skupštini u Canberri dokument *Jedinstvo Crkve kao koinonija: dar i poziv*, i skupština ga je

²⁶ Usp.: P. NEUNER, *Teologia ecumenica*, 171-174.

²⁷ Vidi: R. PERIĆ, *Ekumenske nade i tjeskobe*, 61.

odobrila. U dokumentu se utvrđuje da će se puna koinonija postići kada se sve Crkve budu uzajamno priznale jednom, svetom, katoličkom i apostolskom Crkvom u svoj punini. No, da bi učinile korak prema tom cilju, potiče se Crkve članice da usvoje one tvrdnje o krštenju, euharistiji i službi što su već dane u Limskom dokumentu, zatim da surađuju dok svjedoče evanđelje i dok se zauzimaju za pravednost, mir i očuvanje stvorenoga.²⁸ Time je u stvari skupština snažno potaknula Crkve ne samo da usvoje sadržaje BEM-a nego da na tim krupnim pitanjima, i na krštenju dakle, još svestranije porade kako bi što više uskladile svoja stajališta – sve dok u međuvremenu surađuju evangelizirajući svijet. Povjerenstvo Vjera i ustroj je u tom pravcu razumjelo i spremno prihvatilo poziv te odmah započelo okupljati stručnjake koji će zasebno istraživati i usklađivati krsnu materiju. Zdušni rad koji će imati više postaja dao je važne ekumenske dokumente o krštenju. No, prikazati taj rad i dokumente iziskivalo bi jedan zaseban rad i raščlambu.

Nema nikakve sumnje da je dokument BEM uskladio do moguće mjere krsnu materiju različitih predaja. Kao takav on je, ipak, bio i suviše izazovan za kršćanske Crkve u ekumenskom dijalogu. Istina, dokument izdvaja i obrazlaže teološka i praktična pitanja na način uobičajen u kontroverzističkoj teologiji. Crkve su se sada prvi put blisko i svestrano suočile s različitim krsnim predajama i praksama. Potiče ih se da svoju vlastitu krsnu predaju pogledaju i iz drugog ugla. Štoviše, zamoljene su da dok razmatraju dokument i na nj daju svoje opaske, pokušaju prepoznati sebe u drugim krsnim predajama, kao i druge u svojoj. Drugim riječima, pozvane su probiti i nadići naslijeđeni, počesto krut kontroverzistički okvir i stav. No već i u svojim osvrtima na dokument Crkve su dale do znanja da to nije lak pothvat, ili da to nisu u stanju učiniti u znatnijoj mjeri, a neke čak nisu pokazale ni dovoljno dobre volje da to učine. Je li to znak da se radi o velikoj, poštovanja vrijednoj, zaljubljenosti u vlastitu vjeroispovijed ili o pretvrdoj zatvorenosti? Ipak, unatoč svemu, Crkve su nastavile dijalog o krštenju, i to poglavito zahvaljujući temeljitom metodološkom pristupu primijenjenom u dokumentu. Naime, za ono što se u tom trenutku o krštenju teološki i liturgijski promišljalo, postojano se tragalo za sličnošću i potvrdom u misli i praksi prve Crkve. Takav pristup, uostalom, u širokim crtama odgovara pravoslavnoj i katoličkoj predaji, a bit će uvažen i u budućem istraživanju. Pa, ako BEM kao prvi znatno usklađen ekumenski dokument i nije jače pokrenuo Crkve da s više poleta rade na vidljivom crkvenom jedinstvu, niti da u većoj mjeri

²⁸ Vidi: P. NEUNER, *Teologia ecumenica*, 69, 71. Četvrta svjetska skupština Vjere i ustroja održana je u Montrealu 1963. godine.

uzajamno priznaju valjanost krštenja – što se pokazuje kao pastoralno žurno, on će u narednom vremenu ostati valjano polazište i smjerokaz kad se radi o tome da se istraži i produbi krsna teologija i praksa te krsno kršćansko jedinstvo.

BAPTISM IN LIMA DOCUMENT

Summary

The Christian world summoned together in the Ecumenical World Council of Churches is intensively engaged in promoting the visible unity of the Church. Striving toward this goal, Christians try to understand one another better, to work together and to resolve theological disputes.

In regard to baptism, long-standing ecumenical dialogue shows that there are differences in the theological understanding of this sacrament. A key moment in this dialogue occurred in 1982 when a basic document on baptism was presented by members of the World Council of Churches entitled "Baptism, Eucharist, Ministry". This article analyzes this document showing that there are many things the Churches agree on, including biblical, Christological, ecclesiological and spiritual facts. At the same time, however, the article shows that there are different interpretations, questions and approaches; these include issues to do with the community in which a person is baptized, the sin that is washed away in baptism, the matter and form of baptism, the relation of baptism to the other sacraments of Christian initiation, and the role of personal and ecclesial faith during baptism. The article discusses these and other questions posed by different baptismal traditions. Differences will certainly yield further ecumenical documents, but taking these differences into consideration the document urges all Churches mutually to accept the validity of baptism – this acceptance to be based on pastoral care.

Key words: *baptism, ecumenism, dialogue, division, unity, mutual acceptance of baptism.*

Translation: Darko Tomašević and Kevin Sullivan